

D6.4 Rinkos planas

LIETUVA

Co-funded by the Intelligent Energy Europe
Programme of the European Union

Tarptautinis projektas „Transparensense“

Šis dokumentas paruoštas pagal tarptautinio projekto „Transparensense – Energetinių paslaugų rinkų skaidrumo didinimas“ programą. Projektas dalinai finansuojamas iš ES „Pažangi energetika Europai“ programos lėšų.

www.transparensense.eu

Data

2014.03.28

Vieta

Kaunas, Lietuva

Autorius

Romualdas Škėma
skema@mail.lei.lt

Lietuvos energetikos institutas

www.transparensense.eu

Atsisakymas

Už šio leidinio turinį atsako tik jo autoriai. Jo turinys nebūtinai atspindi Europos Sąjungos nuomonę. Nei Mažųjų ir vidutinių įmonių reikalų vykdomoji įstaiga (EASME), nei Europos Komisija nėra atsakingos už jame teikiamos informacijos panaudojimą.

1	SANTRUMPA	1
2	ĮVADAS: „TRANSPARENSE“ IR ELGESIO KODEKSAS	1
3	RINKOS PLANO TIKSLAI.....	2
4	RINKOS APŽVALGA	3
4.1	Bendra energetinių paslaugų rinkos Lietuvoje apžvalga	3
4.2	Esama padėtis apie Elgesio Kodekso naudojimą.....	6
4.3	Esamų kliūčių, trukdančių energetinių paslaugų rinkos plėtrą, santrumpa.....	6
5	VEIKSMŲ, SKIRTŲ ENERGETINIŲ PASLAUGŲ RINKŲ SKATINIMUI, PLANAS.....	9

1 Santrumpa

Šios ataskaitos pagrindinis tikslas yra įvertinti esamą energetinę paslaugų rinką Lietuvoje, įvertinti esamus barjerus, trukdančius šiam rinkos vystymuisi. pateikti pasiūlymus esamų trukdžių mažinimui. Taip pat propaguoti projekto vykdytojų paruoštą Elgesio Kodeksą, skirtą energetinių paslaugų rinkos dalyviams.

Esamos padėties apžvalga parodė, kad energijos taupymo potencialas Lietuvoje yra didelis. Didžiausias energijos taupymo potencialas yra gyvenamajame ir prekybos bei paslaugų sektoriuose – iš viso 80% viso taupymo potencialo. Finansiniame sektoriuje dominuoja bankininkystės sektorius. Daugiau kaip pusė (apie 60%) visų finansinių išteklių yra sukaupę trys Skandinavijos šalių bankai.

Europos sąjungoje energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams finansuoti šiuo metu yra naudojamas „Sutarties dėl energijos vartojimo efektyvumo“ (angl. Energy Performance Contracting - EPC) modelis, kuris leidžia pasiekti gerų energijos taupymo rezultatų. Lietuvoje šis modelis kol kas neranda pritaikymo.

Ruošiant šią ataskaitą buvo panaudoti energetinių paslaugų rinkos dalyvių apklausos duomenys.

2 Įvadas: „Transparensense“ ir Elgesio Kodeksas

Tarptautinis projektas „Transparensense“ yra vykdomas pagal ES „Pažangi energetika Europai“ mokslinę programą.

Tarptautinio projekto „Transparensense“ pagrindinis tikslas yra surinkti kuo platesnę informaciją apie Energetinių paslaugų bendrovių veiklą Europos Sąjungoje, sudaryti sąlygas pasikeisti patirtimi tarp atskirų šalių apie minėtų bendrovių veiklos pasiekimus bei problemas. Projekto vykdymo metu gauti rezultatai padidins žinias apie Energetinių paslaugų bendrovių veiklą ir jų galimybes atskirose ES šalyse. Taip pat projekto vykdymo metu bus parengtas Energetinių paslaugų bendrovių Elgesio kodeksas, kuris bus įdiegtas 20-tyje projektą vykdančių šalių.

Elgesio Kodeksas iš esmės yra principų, kurių bus laikomasi tiek iš paslaugų Gavėjo, tiek iš paslaugų Teikėjo pusės, rinkinys, skirtas minėtų sutarčių paruošimui bei jų sėkmingam įgyvendinimui, siekiant įdiegti energiją taupančias priemones sėkmingai padidinti energijos vartojimo efektyvumą ir tuo pačiu sumažinti išlaidas už energijos vartojimą.

Elgesio Kodeksas yra priemonė užtikrinanti sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo ruošėjų bei jų įgyvendintojų profesionalumą. Ši priemonė tarnauja kaip veiklos kokybės indikatorius, leidžiantis įvertinti ir naujų, į rinką ateinančių Energetinių paslaugų bendrovių profesionalumą.

Elgesio Kodeksas yra ir energetinių paslaugų Gavėjų veiklos kokybės indikatorius. Jis parodo, ko paslaugų Gavėjas gali tikėtis ir reikalauti iš paslaugų Teikėjo, taip pat kokių veiklos principų turi laikytis ir pats paslaugų Gavėjas, siekiant, kad projektas būtų sėkmingai įgyvendintas ir kad abi sutartį pasirašiusios pusės neturėtų pretenzijų viena kitai. Elgesio Kodekso laikymasis yra laisvanoriškas tarp sutartį pasirašančių pusių. Juridiškai jis nėra privalomas.

Elgesio kodeksą sudaro 9-ni pagrindiniai principai, susiję su energijos vartojimo efektyvumą didinančių projektų įgyvendinimu, siekiant užtikrinti skaidrią, patikimą ir aukštos kokybės energetinių paslaugų rinką. Tai nėra juridinių-teisinių reikalavimų rinkinys, bet laisvanoriškas susitarimas tarp Europos energetinių paslaugų rinkos dalyvių dėl pagrindinių reikalavimų, kurie leistų užtikrinti aukštą projektų įgyvendinimo kokybę. Pagrindinė Elgesio Kodekso žinia yra tai, kad sutartys dėl energijos vartojimo efektyvumo, atstovauja ilgalaikį verslą energijos vartojimo efektyvumo didinimo srityje.

3 Rinkos plano tikslai

Rinkos planas yra skirtas energetinių paslaugų rinkos skatinimui bei projekto vykdymo metu parengto Elgesio Kodekso propagavimui. Prie rinkos plano yra pateikiami dažniausiai užduodami klausimai apie sutartis dėl energijos vartojimo efektyvumo, apie energetinių paslaugų bendrovės (paslaugų teikėjus) bei apie Elgesio Kodekso taikymą. Atsakymai į dažniausiai užduodamus klausimus yra skirti energetinių paslaugų bendrovėms (angl. ESCO) tikslu padėti šioms bendrovėms geriau pristatyti savo veiklą, įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumą didinančius projektus, propaguojant sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo naudojimą, propaguojant Elgesio Kodeksą. Daugiau informacijos apie tarptautinį projektą „Transparensense“ ir sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo naudojimą Europos Sąjungos šalyse galima rasti projekto tinklapyje: www.transparensense.eu.

Pagrindiniai energetinių paslaugų rinkų dalyviai yra Europos energetinių paslaugų bendrovės (ESCOs). Skirtingų šalių bendrovės turi skirtingus planus.

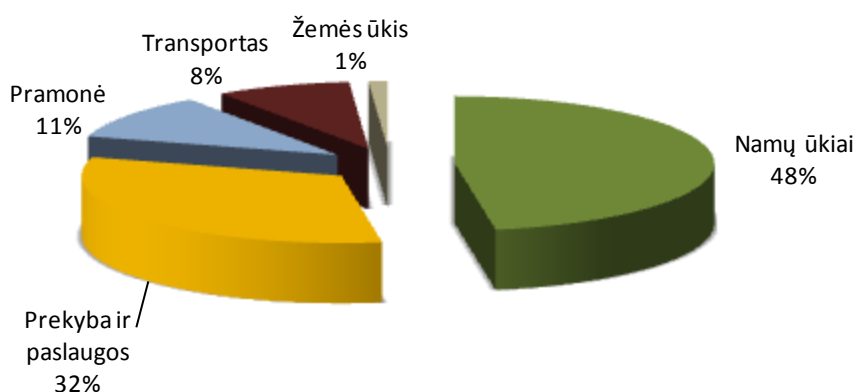
4 Rinkos apžvalga

Šiame skyriuje pateikiama esamos energetinių paslaugų rinkos Lietuvoje apžvalgos santrumpa iš „Transparens“ projekto ataskaitos (D.2.4). Apžvalgoje pateikiama informacija apie Elgesio Kodekso esamą padėtį, pagrindinius barjerus, turinčius neigiamą poveikį į energetinių paslaugų rinkos Lietuvoje vystymąsi bei informuoja apie pagrindinius energetinių paslaugų dalyvius (duomenys iš „Transparens“ projekto ataskaitos D.6.11).

4.1 Bendra energetinių paslaugų rinkos Lietuvoje apžvalga

Esamos padėties apžvalga parodė, kad energijos taupymo potencialas Lietuvoje yra didelis.

1 pav. parodytas energijos taupymo potencialo pasiskirstymas tarp sektorių. Didžiausias energijos taupymo potencialas yra gyvenamajame ir prekybos bei paslaugų sektoriuose – iš viso 80% viso taupymo potencialo. Energijos taupymo potencialas pramonėje sudaro 11%, transporte – 8%.

1 pav. Energijos taupymo potencialas

Viena iš pagrindinių neefektyvaus energijos vartojimo Lietuvoje priežasčių yra ta, kad daugumos tiek senų gyvenamųjų namų, tiek viešosios paskirties pastatų šiluminės savybės yra labai prastos ir jiems apšildyti reikia daug energijos. Šių pastatų renovacija yra vienas iš svarbiausių uždavinių, kuriuos būtina kuo skubiau išspręsti siekiant didesnio energijos vartojimo efektyvumo bei neigiamų socialinių pasekmių dėl sparčiai didėjančių energijos kainų ir kuris šiuo metu yra sprendžiamas.

Skaičiuotinas šilumos poreikis gyvenamiesiems pastatams, kai visose patalpose palaikomos normalios ar artimos joms komforto sąlygos per norminį šildymo sezoną yra 23,4 TWh, iš kurių 18,6 TWh tenka šildymui ir 4,8 TWh karštam vandeniui ruošti, iš jų vieno ir dviejų aukštų pastatams atitinkamai – 12,1 ir 1,8 TWh.

Siektinas energijos taupymo potencialas gyvenamuosiuose pastatuose ir jų inžinerinėse sistemose – 5,2 TWh (iš jų – 3 TWh daugiaaukščiuose), o tam prireiks investicijų – atitinkamai 6,1 ir 4,1 mlrd. eurų (2004 m. kainomis). Šie rodikliai gauti laikant, kad 15% visų grupių gyvenamųjų pastatų į energiją taupantį pastatų atnaujinimą investuos 232 eurus/m², 40% – 116 eurus/m² ir 45% – 58 eurų/m².

Duomenys apie pastatus Lietuvoje pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Pastatai Lietuvoje, 2012 m.

Nr.	Pastatų naudojimo paskirtis	Pastatų skaičius	Bendras plotas, m ²
1.	Gyvenamieji pastatai	478 898	1090 037 945
	- vieno ar dviejų butų	439 767	53 481 976
	- trijų ir daugiau butų (daugiabučiai)	37 379	51 917 557
	- namai socialinėms grupėms	1 752	3 638 412
2.	Negyvenamieji pastatai		
	- administracinės paskirties	9 981	8 899 715
	- viešbučių, prekybos, paslaugų ir kt. pastatai	17 086	8 938 532
	- kultūros, mokslo ir sporto paskirties pastatai	7 261	10 869 414
	- gydymo paskirties pastatai	1 843	2 821 783
	- kiti		

Detali daugiabučių namų statybos laikotarpių analizė parodė, kad didžiausias esamų daugiabučių namų skaičius (22118) buvo pastatytas 1961–1990 metų laikotarpyje.

2 lentelė. Daugiabučiai bei vieno ir dviejų butų namai pagal statybos metus, 2012 m. duomenys

Statybos metai	Daugiabučiai namai		Vieno ir dviejų butų namai	
	vienetais	procentais	vienetais	procentais
Iki 1940 m.	10 311	27,6	115907	26,3
1941–1960 m.	3 750	10,0	86599	19,7
1961–1990 m.*	20 118	53,8	193777	44,1
1991 m. ir vėliau	3 200	8,6	43484	9,9
Iš viso	37 379	100	439767	100

* Duomenų šaltiniai – Nekilnojamojo turto registras ir Lietuvos statistikos departamentas.

Šis kiekis sudarė 53,8% nuo viso 2012-01-01 d. esančio namų skaičiaus. Minėti namai buvo statomi pagal tuo metu galiojančios statybos techninius reglamentus (STR), pagal kuriuos namų išorinių sienų maksimali varža neviršijo $R=1,0 \text{ m}^2\text{K/W}$, t.y. 5 kartus mažesnė lyginant su šiuo metu galiojančiomis normomis. Atitinkamai šilumos vartojimas šių pastatų šildymui yra labai neefektyvus.

Šilumos suvartojimas individualiuose namuose siekia iki 200kWh/m^2 per metus.

Daugiabučiuose gyvenamuose namuose šilumos suvartojimas vidutiniškai siekia 120–150 kWh/m^2 per metus. Energijos taupymo potencialas šiuose pastatuose siekia iki 50%.

Viena Lietuvos valstybės politikos prioritetinių sričių – pastatų energetinio naudingumo gerinimas. Pastatų atnaujinimui modernizavimui yra ieškomi įvairūs finansiniai ištekliai, tokie kaip lėšos iš Struktūrinių bei sanglaudos fondų. Aplinkos ministerijos iniciatyva, 2004 metais buvo patvirtinta Daugiabučių modernizavimo programa. Nauja Programos redakcija patvirtinta 2009 m. rugpjūčio 26 d. vyriausybės nutarimu Nr. 1119. Programos pakeitimo esmė – pasinaudoti Europos Tarybos JESSICA iniciatyva ir pasitelkti Programos finansavimui ES struktūrinės paramos lėšas bei pasinaudoti palankia Europos investicinio banko paskola. Šiuo pagrindu įsteigtas JESSICA Kontroliuojantysis (atsinaujinantis) fondas, kuris užtikrins ilgalaikį Programos finansavimą, teikiant kreditus su fiksuotomis 3% palūkanomis iki 20 m.

Atnaujintos programos tikslas – iki 2019 m. sumažinti šilumos sąnaudas pagal Programą remiamuose daugiabučiuose – ne mažiau kaip 1000 GWh/metus ir anglies dioksido išmetimus – 230 tūkst. tonų/metus lyginant su 2004 m.

4.2 Esama padėtis apie Elgesio Kodekso naudojimą

Vykdamas „Transparensense“ projektą buvo paruoštas Europinis Elgesio Kodeksas, skirtas „Sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo“ įgyvendinimui. Šis kodeksas buvo pristatytas dviejuose „Transparensense“ projekto susitikimuose, kurie įvyko laikotarpyje iki 2014 m. kovo mėn. Esamas Europinis Elgesio Kodeksas buvo pristatytas pirmajame Nacionalinio Vykdomojo Komiteto posėdyje (2013.11.28). Buvo atlikta potencialių energetinių paslaugų rinkos dalyvių bei jų konsultantų apklausa, skirta paruošto Europinio Elgesio Kodekso įvertinimui. Dauguma apklaustųjų Elgesio Kodeksą įvertino teigiamai.

4.3 Esamų kliūčių, trukdančių energetinių paslaugų rinkos plėtrą, santrumpa

Esamos padėties apžvalga parodė, kad iki šiol egzistuoja visa eilė kliūčių, trukdančių pradėti sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo taikymą Lietuvoje. Detalesnė šių kliūčių analizė pateikta „Transparensense“ projekto ataskaitoje D.2.4. Vienos iš svarbiausių yra teisinės kliūtys, finansinių, instrumentų, skirtų energijos vartojimo efektyvumą didinančių projektų įgyvendinimui trūkumas, nepakankama informacinė sklaida (3 lentelė).

3 lentelė. Pagrindinės kliūtys, trukdančios energetinių paslaugų rinkos plėtrą

	Trumpas kliūties apibūdinimas	Pastabos
1 kliūtis	Teisinės ir administracinės	Iki šiol nėra energetinių paslaugų bendrovių, vykdančių veiklą pagal „sutartį dėl energijos vartojimo efektyvumo“ teisinio apibrėžimo. Nenustatyta kokius kriterijus atitinkančios ir kokius požymius turinčios bendrovės galėtų būti laikomos energetinių paslaugų bendrovėmis.
2 kliūtis	Informacijos trūkumas	Šiuo metu nesant aiškiai apibrėžto minėtų bendrovių juridinio statuso, nesant nustatytų privalomųjų reikalavimų, energetinių paslaugų bendrovių steigimesi ir jų plėtroje kyla daug įvairių problemų, tarp jų ir propagavimo, potencialių užsakovų, finansinių institucijų pasitikėjimo ir kt.
3 kliūtis	Valstybinės paramos trūkumas	Šiuo metu trūksta finansinių instrumentų, skatinančių energijos vartojimo efektyvumą didinančių projektų įgyvendinimą.
4 kliūtis	Žinių trūkumas	Šiuo metu per mažai dėmesio skiriama energetinių paslaugų rinkų propagavimui, žinių sklaidimui, mokymui.

Pagrindinių energetinių paslaugų rinkos dalyvių analizė atlikta remiantis duomenimis, pateiktais projekto „Transparensense“ ataskaitoje D 6.11. Rinkos dalyviais laikomi tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, kurie dalyvauja rengiant, konsultuojant ar įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektus. Atliktas rinkos dalyvių galimybių ir suinteresuotumo veikti minėtoje rinkoje įvertinimas. Jis atliktas naudojant penkiabalę vertinimo sistemą: 1- labai žemas, 2 – žemas, 3 – vidutinis, 4 – aukštas, 5 – labai aukštas. Pagal pasirinktą įvertinimą visi įvertinti rinkos dalyviai buvo paskirstyti į atitinkamas (priklausomai nuo surinktų balų skaičiaus) grupes:

Pagrindiniai dalyviai (KP) – aukštas galimybių balų sk. (> 3-5), aukštas suinteresuotumo balas (> 3-5).

Siekiantys patenkinti savo poreikius (MTN) – aukštas galimybių balų sk. (> 3-5), žemas suinteresuotumo balas (> 1-3).

Nepilnai apsisprendę (SC) – žemas galimybių balų sk. (> 1-3), aukštas suinteresuotumo balas (> 3-5).

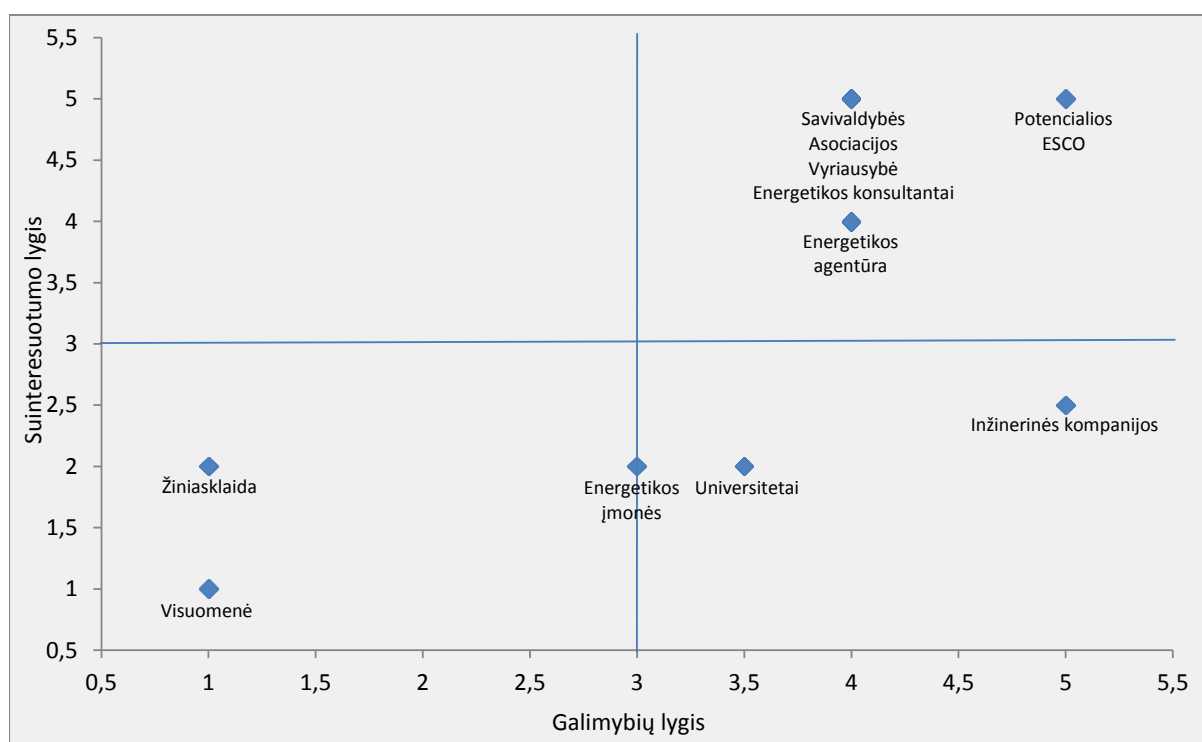
Mažiausiai svarbūs (LI) – žemas galimybių balų sk. (> 1-3), žemas suinteresuotumo balas (> 1-3).

Vertinimo rezultatai pateikti 4 lentelėje ir 2 paveiksle.

4 lentelė. Rinkos dalyvių galimybių ir suinteresuotumo vertinimas

Rinkos dalyvių grupė	Dalyvių skaičius	Galimybių lygis (1-5)	Suinteresuotumo lygis (1-5)	Galimybių/suinteresuotumo grupė (KP, MTN, SC or LI)
Savivaldybės, neturinčios projektų įgyvendinimo pagal sutartis dėl energijos vartojimo efektyvumo, patirties	>50	5	4	KP
VĮ Energetikos agentūra	1	4	4	KP
Asociacijos (Savivaldybių ir Lietuvos šilumos tiekėjų)	2	5	4	KP
Organizacijos atsakingos už energetikos politiką	3	5	4	KP
Regionai	1	4	4	KP
Energetikos įmonės	1	2	3	KP
Potencialios Energetinių paslaugų bendrovės (ESCO)	4	5	5	KP

Energetikos konsultantai	1	5	4	KP
Visuomenė	1	1	1	Li
Universitetai	1	2	3.5	SC
Inžinerinės kompanijos	2	2.5	5	SC
Žiniasklaida	2	2	1	Li

2 paveikslas. Rinkos dalyvių galimybių ir suinteresuotumo vertinimo analizė

Atliktas energetinių paslaugų rinkos dalyvių galimybių ir suinteresuotumo vertinimas parodė, kad pagrindiniais rinkos dalyviais yra Lietuvos vyriausybė (Energetikos, Aplinkos, Finansų ministerijos), Energetikos agentūra, Asociacijos (Savivaldybių ir Lietuvos šilumos tiekėjų), potencialios energetinių paslaugų bendrovės (ESCO). Labai svarbūs dalyviai yra miestų ir rajonų savivaldybės, regionų tarybos.

Visuomenė, žiniasklaida turi gana nedideles galimybes ir nedidelį suinteresuotumą – juos galima laikyti mažiausiai svarbia rinkos dalyvių grupe.

5 Veiksmų, skirtų energetinių paslaugų rinkų skatinimui, planas

Šiame skyriuje pateikiami pasiūlymai pirmaeiliams veiksams, kurie padėtų pašalinti šiuo metu esamas kliūtis, kurios stabdo energetinių paslaugų rinkos plėtrą, bei sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo naudojimą Lietuvoje. Apibendrinti pagrindiniai pasiūlymai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė. Pasiūlymai pirmaeiliams veiksams, skirtiems energetinių paslaugų rinkos skatinimui

	Kliūtis pavadinimas (žiūr. lentelę)	Kas turėtų būti atlikta ir kada	Kas turi tai atlikti	Kada šis veiksmas turi būti atliktas	Komentaras
1 veiksmas	1	Esamos įstatyminės bazės įvertinimas. Pagrindinių kliūčių įvertinimas (viešųjų pirkimų įstatymas, kita). Paruošti teisinius reikalavimus energetinių paslaugų įmonėms (jų teisinis apibrėžimas, kriterijai, kt.)	LR Energetikos m-ja LR Aplinkosaugos m-ja LR Finansų m-ja VĮ Energetikos agentūra	Nedelsiant	Šiuo metu nėra aiškiai apibrėžto „ESCO“ bendrovių juridinio statuso, nėra nustatyti joms privalomieji reikalavimai
2 veiksmas	1, 2	Paruošti „ESCO“ tipo bendrovių steigimuisi būtiną informaciją. Kompleksiškai papildyti esamus teisės aktus nuostatomis, reglamentuojančiomis tokio tipo bendrovių veiklą	Tarptautinis projektas „Transparensense“ LR Energetikos m-ja LR Aplinkosaugos m-ja VĮ Energetikos agentūra Energetinių paslaugų rinkų vystytojai	Nedelsiant	Energetinių paslaugų rinkos dalyvių apklausa parodė, kad šiuo metu labai trūksta teisinės informacijos būtinos sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo taikymo
3 veiksmas	3	Siekiant sudaryti galimybę vystyti veiklą pagal „sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo“ modelį, paruošti ir įteisinti finansavimo instrumentus šios veiklos vystymui	Tarptautinis projektas „Transparensense“ LR Energetikos m-ja LR Aplinkosaugos m-ja LR Finansų m-ja	Nedelsiant	Šiuo metu finansinių instrumentų, skatinančių energijos vartojimo efektyvumą didinančių projektų įgyvendinimą pagal „ESCO“ modelį, stabdo šios veiklos plėtrą

4 veiksmas	2, 4	Elgesio kodekso įdiegimas, potencialių „ESCO“ bendrovių, energijos vartotojų mokymas, informacijos apie energijos taupymą sklaidymas	Tarptautinis projektas „Transparense“ LR Energetikos m-ja VĮ Energetikos agentūra Potencialios „ESCO“ bendrovės	Nedelsiant	Elgesio Kodekso naudojimas užtikrina aukštesnę energijos vartojimo efektyvumą didinančių projektų įgyvendinimo kokybę. Potencialių „ESCO“ bendrovių mokymai padidina žinias, reikalingas projektų ruošimui, finansavimo šaltinių radimui bei jų įgyvendinimui
------------	------	--	--	------------	---